

A letartóztatotti létszám alakulása a pandémia időszakában a biztonság és a környezettudatosság dimenziójában

CZENCZER Orsolya¹

A büntetés-végrehajtási szervezet külön törvényben meghatározott, egyedi, sajátos feladatokat ellátó állami, fegyveres rendvédelmi szerv. Alapvetően gondolhatunk a büntetés-végrehajtási szervezetre mint az állam büntetőjogi igényéből fakadó végső érvényesítőjére, amelynek fő profilja a szabadságvesztés-büntetés végrehajtása. Azonban ennél sokkal színesebb és sokrétűbb feladatot lát el. Többek között felelős a büntetőeljárásból fakadó letartóztatás végrehajtásáért – pontosabban foganatosításáért – is, amely nem más, mint a személyi szabadságot legsúlyosabban korlátozó, büntetőeljárásjogi, bírói engedélyhez kötött kényszerintézkedés. Jelen tanulmányban azt vizsgáljuk, hogy milyen hatással volt a pandémia a letartóztatás alakulására a hazai bv. intézetekben, és hosszú távon mit eredményezhet a telítettségre vonatkozóan a letartóztatott fogvatartottak számának növekedése.

Kulcsszavak: letartóztatás, pandémia, telítettség, túlszűfolttság, büntetés-végrehajtás

Bevezető gondolatok

A Magyarország Nemzetbiztonsági Stratégiájáról szóló 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat, továbbá Magyarország Tiszta Fejlődési Stratégiája (2020–2050) rendelkezéseinek figyelembevételével a magyar büntetés-végrehajtási szervezet infrastruktúrája az elmúlt évtizedben jelentős változáson ment keresztül,² amely lényegében befolyásolta az intézetek statikus és dinamikus biztonsági elemeit is. Egy jól működő büntetés-végrehajtás ugyanis nem az elítéltek kulcsra zárását jelenti, hanem egy összetett, jól szervezett, infrastrukturálisan modern, biztonsági szempontból hatékony és reintegrációs tevékenységében eredményes folyamatot feltételez. A modern infrastruktúra és hatékony biztonság szoros együttállása, egymás kölcsönös kiegészítése és egymásra hatása teszi lehetővé, hogy a lehető legmagasabb színvonalon és minőségben,

¹ PhD, bv. alezredes, egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetés-végrehajtási Tanszék, e-mail: czenczer.orsolya@uni-nke.hu

² LIPPAI 2021.

a fogvatartotti jogok messzemenő tiszteletben tartásával és az európai normáknak való megfeleléssel végezhessük munkánkat.

Az információtechnológiai kihívásoknak is megfelelően a szervezet az elmúlt időszakban soha nem tapasztalt fejlesztéseket hajtott végre az intézetekben zajló mindennapi munkavégzést segítő okoseszközök terén. Ugyanakkor a nemzeti szinten hozott megelőző és védelmi intézkedések fenntartható és rugalmas rendszere, ezen belül a büntetés-végrehajtás célirányos fejlesztésének köszönhetően – csatlakozva a Nemzetbiztonsági Stratégiához – a belső biztonság szavatolása érdekében kiemelten kezelte a nemzeti intézkedések hatékonyságának és rugalmasságának, valamint a nemzeti együttműködés szilárdságának megerősítését. Álláspontunk szerint egy intézet biztonságos és hatékony működtetésének egyik alapfeltétele az adott intézeti infrastruktúra modern és korszerű biztosítása. Tekintettel a globális trendekre és Magyarország Tiszta Fejlődési Stratégiájára (2020–2050) a hazai büntetés-végrehajtási intézetek környezettudatossági és klímahatékonysági szempontból is igyekeznek hozzájárulni a nemzeti és európai méltányos vagy igazságos átmenet mechanizmusának stratégiájához. Álláspontunk szerint a biztonság és a zöldenergia-felhasználás összekapcsolása nemcsak hatékonyságot, de előremutató, modern és hosszú távon jól funkcionáló börtönöket jelent. Jelen tanulmányban azt vizsgáljuk, hogyan kapcsolható a letartóztatottak számának alakulása a nemzetbiztonsági és környezettudatossági trendekhez.

Fogalmi felvetések a letartóztatás értelmezésében

A letartóztatás célja sokrétű, például megakadályozni, hogy a terhelt kivonja magát az eljárás alól, újabb bűncselekményt követhessen el, megkísérelje vagy elnehezítse a bizonyítást. Mivel a letartóztatás azon jogintézmény a kényszerintézkedések közül, amely a legsúlyosabb, ezért nemcsak elrendelése, de végrehajtása is az emberi jogok és alapelvek legteljesebb tiszteletben tartásával történhet. A magyar büntetés-végrehajtási szervezet az alapelveknek és alapvető emberi jogoknak megfelelően, továbbá a letartóztatás végrehajtására irányuló egyezmények vonatkozó részeinek megtartásával hajtja végre a letartóztatást. A biztonságos végrehajtás mellett biztosítja a letartóztatás célját, a letartóztatott alapvető és speciális jogait és betartatja kötelezettségeit. A letartóztatott fogvatartottak kezelése, elhelyezése, jogai és kötelezettségei miatt körültekintő végrehajtást kíván, hiszen a letartóztatott személy egyszerre büntetőeljárás-jogi és büntetés-végrehajtás-jogi alany is.³ Napjaink büntetés-végrehajtásának alapvető célkitűzése a fogvatartottak reintegrációja, a társadalomba való visszailleszkedésük elősegítése. Azonban amikor reintegrációról beszélünk, akkor leginkább a szabadságvesztést töltő fogvatartottak – elítéltek – állnak a fókuszban. A modern büntetés-végrehajtásban ennek alapvető célnak kell lennie, de

³ ÜRMÖSNÉ SIMON 2019.

nem elhanyagolható a fogvatartotti populációban a letartóztatottak aránya, akiknél alapvetően a bekerüléskori állapot megőrzése és a börtönárntalmak csökkentése a cél. Egyértelműen a szervezet célja, hogy az ország területén található bv. intézetekben egységes rend, szabályozás, házirend és belső normák legyenek. A letartóztatás helyét azonban elsősorban nem a büntetés-végrehajtási szervezet határozza meg. Ebből fakadóan a telítettségi mutatókra is nagy kihatással van ez a jogintézmény, de a pandémia alatti, ezirányú telítettségi mutatók változása, a letartóztatottak számának növekedése megnehezíti a folyamatos telítettségi norma 100% alatt tartását, ami a szervezet jelenlegi célkitűzése is.

Megállapítani azt, hogy valóban törvényszegés történt, valamint a tettes felelősségét csak az igazságszolgáltatási rendszer jogosult. „Valamely magatartást büntetőjogi büntetés terhével tiltani csak az állam – és csak törvény útján – jogosult.”⁴ Azonban önmagában a büntető anyagi jog nem képes a bűncselekmények elkövetői felelősségre vonásának alapjául szolgálni. Törvényes, legalizált megállapításához szükséges a büntetőeljárás-jog.⁵ A büntetőeljárás feladata és célja, hogy kiderítse, fennállnak-e a büntetés, intézkedés és a büntetőjogi felelősségre vonás feltételei, és amennyiben igen, akkor elrendelje azokat.⁶ Az állampolgárok számára alapvető kötelezettségeket és jogokat határoz meg a büntetőeljárás jog, amelyeket akár kényszercselekmények alkalmazásával is számon kérhet. Ezeket a hatósági aktusokat, kényszer tartalmazó eljárási cselekményeket nevezük kényszerintézkedéseknek. A kényszerintézkedések az állampolgári jogok eltérő mértékű korlátozását teszik lehetővé a büntetőügyekben eljáró hatóságok részére, de csak a büntetőeljárás törvényben foglalt, meghatározott esetekben és módon. Ezen korlátozások a büntetőeljárás sikere, az eljárási célok biztosítása érdekében, kizárólag szükségszerűség esetén alkalmazhatók. A büntetőügy eredményessége érdekében alkalmazott személyi szabadságot vagy más alapvető jogot korlátozó kényszerintézkedés sosem lehet előrehozott büntetés vagy önkényes döntés.⁷ Alkalmazására csak akkor van lehetőség, ha egyéb módon nem lehetséges biztosítani a zavartalan büntetőeljárás lefolytatását. Továbbá a múltbeli, a jelenben zajló és a jövőben elkövetni kívánt esemény felderítésében, illetve sorozat-bűncselekmények megszakításában jelentősége van a kriminalisztikának.⁸ Így a kriminalisztika hozzájárulhat olyan adatok beszerzéséhez, amelyek megalapozhatják a kényszerintézkedéseket, például a letartóztatás foganatosítását.⁹ Az igazság bíróság általi megállapítását, a bizonyítást és a bűncselekmény felderítését nem akadályozhatják a terheltet megillető alapvető jogok, mint a szabadságjog, ugyanis az állam bűnüldözési érdeke bizonyos esetekben prioritást élvez felettük. Az eredményes büntetőeljárás érdekében alapvető állampolgári jogokat sértenek

⁴ FANTOLY–BUDAHÁZI 2019: 14.

⁵ FARKAS–RÓTH 2000: 110.

⁶ TÓTH 2001: 63.

⁷ SIVADÓ 2017: 172.

⁸ NYITRAI 2018: 109.

⁹ NYITRAI 2021: 37.

és korlátoznak a kényszerintézkedések.¹⁰ Az egyén érdekeit és jogait figyelembe véve kell a kényszerintézkedéseket alkalmazni, erre az Alaptörvény Szabadság és Felelősség fejezet IV. cikk (2) bekezdése is utal: „Senkit nem lehet szabadságától más-ként, mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani.” A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 271. § (1)–(6) bekezdései pontosan meghatározzák, mely esetekben és módon lehet az állam bűnüldözési érdekeit az egyén szabadságjoga fölé rendelni. Törvényes módon kell hogy sor kerüljön a kényszerintézkedések alkalmazására. Az elrendelésére és foganatosítására kizárólag a törvény által meghatározott hatóság jogosult, elrendeléséről határozatot kell hoznia a felhatalmazott hatóságnak. A végrehajtásának és a foganatosításának is a törvényben meghatározott módon kell történnie, amely csak a meghatározott ideig tarthat.¹¹ A bírói engedélyes személyi szabadságot érintő kényszerintézkedések a terhelt szabad mozgásához és a lakóhelyének, tartózkodási helyének megválasztásához való jogát kiemelt mértékben korlátozzák, ezért a bíróság határoz alkalmazásukról. A megállapításukra és a személyi szabadságot érintő kényszerintézkedések elrendelésére kizárólag a bíróság jogosult, amire az Alkotmánybíróság alábbi határozata is egyértelműen utal: „1.2.1. A büntetőeljárás során alkalmazható személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedésekkel kapcsolatos egyik legfontosabb garanciális szabály, hogy *azokról* a büntetőeljárás egész tartama alatt kizárólag a bíróság jogosult dönteni.”¹² Ezen intézkedések alkalmazásának feltételrendszerét, a kettősséget veszi figyelembe, ezzel egyenlíti ki az állam büntetőigénye által korlátozott terhelti jogokat, hogy azokat csak és kizárólag a sükségesség, arányosság és fokozatosság követelményeinek megfelelően alkalmazza.¹³

A letartóztatás végrehajtása büntetés-végrehajtási intézetben

A rendelkezési jogkör gyakorlásának meghatározása sarkalatos szempont a letartóztatás végrehajtásának tekintetében. A jogkör gyakorlója a terhelt személyre – jelen esetben a letartóztatotttra – vonatkozóan döntést hoz, vagy döntést hozhat a vele kapcsolatos elhelyezéséről, a kapcsolattartásának engedélyezéséről, korlátozásáról és ellenőrzéséről.¹⁴ Továbbá a letartóztatás során az elkülönítésről, a fokozott őrzés elrendeléséről, bárminemű – adott eljárásra vonatkozó – előállításáról, kiadásáról – a nyomozó szervek részére –, átszállításáról – kivétel egészségügyi szempont alapján való átszállítás –, sajtónak való nyilatkozattételéről. Bár a letartóztatást mint büntetőeljárás jogintézményt, illetve alkalmazásának generális szabályait (elrendelését, indokát, feltételeit, megszüntetését, tartamát stb.) a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény

¹⁰ TÓTH 1999: 183.

¹¹ FARKAS-RÓTH 2000: 183.

¹² 10/2021. (IV. 7.) AB határozat (23) bekezdés.

¹³ BÁNÁTI et al. 2018: 346.

¹⁴ SIVADÓ-LÉSZKÓ 2018.

szabályozza, a fogatosítás és végrehajtás tekintetében a legtöbb vonatkozó normát a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (Bv. tv.) és a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet (Bv. szabályzat) rendezi. „A Bv. tv. sajnálatos módon átvette a korábbi törvények (jogszabályok) szóhasználatát, és továbbra sem a letartóztatás fogatosításáról, hanem annak végrehajtásáról beszél (holott fogalmilag végrehajtani csak a jogerősen kiszabott szankciókat lehet, a kényszerintézkedéseket fogatosítják).”¹⁵ A szerző által megvilágított tényező értelmében a letartóztatás végrehajtása kifejezés helyett a továbbiakban, bizonyos esetekben a letartóztatás fogatosítása kifejezést használjuk, és a letartóztatottat, mivel a büntetőeljárás terheltje, ezért terheltként nevesítjük.

Amennyiben sem az előbb említett jogszabályok és a Be. által sem szabályozott, de további normák, döntések meghozatala szükséges a végrehajtás tekintetében, abban az esetben a letartóztatás végrehajtására kijelölt intézet saját hatáskörben kell hogy döntést és normákat hozzon létre. Ennek egyik alapvető megnyilvánulása a letartóztatott terhelt által magánál tartható tárgyak körének szabályozása az adott büntetés-végrehajtási intézetben, amely döntést nem vizsgálhatja felül a rendelkezési jogkör gyakorlója sem, „[a] rendelkezési jogkör intézményének alapvető forrása mégsem az eljárási kódex, hanem a Bv. tv. 390. §-a”. Az említett jogforrási rendszer mutat rá, hogy két különböző törvény párhuzamosan és szimbiózisban tartalmazza a rendelkezési jogkör intézményét. Alapvetően a Bv. tv. és a Bv. szabályzat a végrehajtás mivoltával, annak részletes szabályaival foglalkozik, azonban bizonyos esetekben a Be. jogkörével rendelkezik a letartóztatásról, mint például a Bv. tv. 393. § (1) bekezdése, amely a letartóztatás végrehajtásának megszakítását szabályozza, ami alapján az intézet hajtja végre annak megszakítását, és arról „mindössze” értesíti a rendelkezési jogkör gyakorlóját. Az ügyészi rendelkezés, amely a letartóztatás helyének meghatározásáról szól, lényegében azt jelenti, hogy a letartóztatott személyt más, nem a nyomozás felügyeletét ellátó ügyészség székhelye szerinti illetékes büntetés-végrehajtási intézetbe utalja, vagy dönt ideiglenes rendőrségi fogdán való elhelyezésről. Amennyiben az említett ügyészi rendelkezés alapján történik az elhelyezés, abban az esetben a terhelt panaszának helye nincsen. Ha nincs külön rendelkezés, akkor a büntetés-végrehajtási intézet kijelölésének irányadó szempontja, hogy a letartóztatottat az ügyészség székhelye szerinti intézetbe helyezték el, de kivételes esetekben a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka kijelölhet más bv. intézetet is.¹⁶ A korábban leírtak alapján, a fogva tartás helyének meghatározása tekintetében négy különböző módon meghatározott bv. intézeti elhelyezést különíthetünk el: a nyomozás felügyeletét ellátó ügyészség székhelye szerinti; attól eltérő és a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka által kijelölt egyéb helyen való elhelyezésről. A letartóztatott bv. intézetben való elhelyezésekor

¹⁵ HERKE 2019.

¹⁶ Be. 299. § (1)–(3); Bv. tv. 388. § (1) bekezdés.

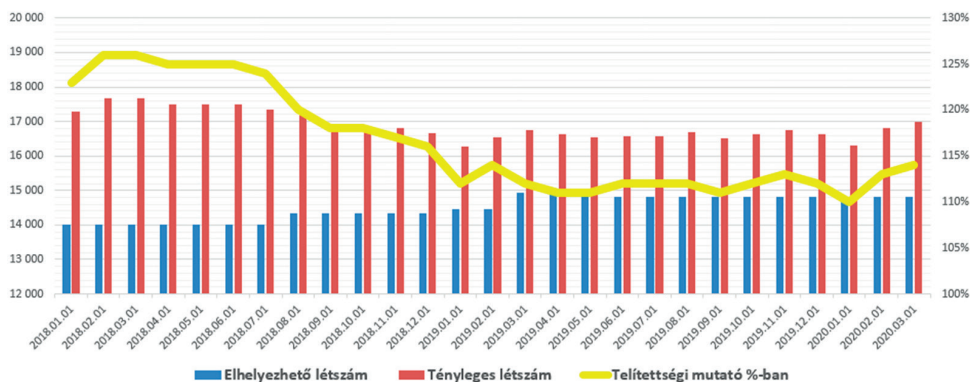
figyelembe kell venni az intézet kiválasztásánál az irányadó szempontokat – az elítéltek elhelyezésére irányadó szempontokat –, vagyis tekintettel a letartóztatott lakóhelyére és az intézetek telítettségi mutatóira. Az iménti felsorolásból szándékosan kihagyva, a negyedik meghatározási módot is meg kell említeni, amely esetben a Bv. tv. 388. § (1a)–(1b) és (3) bekezdései és a Be. 299. § (2)–(4) bekezdései külön határozzák meg, hogy mely speciális feltételek érvényesülése esetén kell anya-gyermek részlegen, rendőrségi fogdában, katonai fogdában, javítóintézetben, illetőleg az IMEI-ben végrehajtani a letartóztatást. A gyámhatóság hozzájárulásával az anyával a gyermeke elhelyezhető anya-gyermek részlegen, amennyiben az együtt elhelyezést kizáró ok nem áll fenn, és a gyermek a letartóztatás alatt született. Ha a letartóztatás elrendelésekor egyévesnél fiatalabb gyermekét gondolja a terhelt nő, akkor védői vagy a terhelt indítványára a bíróság rendelkezhet az elhelyezésről, amely a gyermek egyéves koráig tarthat, tehát e részlegen való elhelyezés csak ideiglenes jellegű lehet. Sőt, ha a gyámhatóság nem adta hozzájárulását, vagy azt visszavonta a gyermek anya-gyermek körleten való nevelkedésével kapcsolatban, akkor meg kell szüntetni az együttes elhelyezést, és a terheltet át kell szállítani a letartóztatásra kijelölt bv. intézetbe. Rendőrségi fogdában való elhelyezés két esetben történhet. A Be. 299. § (2) bekezdése értelmében rendőrségi fogdán kell végrehajtani a letartóztatást, ha indokoltá teszik az eljárási cselekmények, aminek tartama legfeljebb hatvan nap lehet. Tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet esetén szintén végrehajtható a letartóztatás rendőrségi fogdán. De tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetben, akár a menedékgjogról és a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvény hatálya alá tartozó személyek fogva tartására szolgáló létesítményben is foganatosítható letartóztatás. A fiatalkorú terhelték esetében a letartóztatás végrehajtása javítóintézetben történik a következőképpen: ha a terhelt 14 év alatti, akkor minden esetben; 14–18 év közötti terhelt esetében főszabályként, azonban kivételesen történhet bv. intézetben; 18–20 év közötti, nem fiatalkorú személyek esetében kivételesen javítóintézeti elhelyezés lehetséges, de e terhelti csoport tekintetében bv. intézetben kell foganatosítani a letartóztatást. Az Országos Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetben foganatosítható a letartóztatás, ha az előzetes kényszergyógykezelés elrendelésére nincsen lehetőség, de a terhelt pszichiátriai kezelése szükséges. Katonai fogdában történik alapesetben a katona letartóztatása, de ha a terhelték elkülönítése nem biztosítható, akkor történhet bv. intézetben is. A rendelkezési jogkör gyakorlója dönt a letartóztatás foganatosításának kérdéséről. A jogkör gyakorlója – ahogy korábban már említettük – az ügyész a nyomozás során, azt követően pedig az eljáró bíróság. A bv. egészségügyi intézetben vagy gyógyintézetben a letartóztatott elhelyezése ugyan a rendelkezési jogkörön kívül esik – amennyiben azt a fogvatartott egészségügyi állapota indokolja –, de annak döntéséről azonnal tájékoztatni szükséges a rendelkezési jogkör gyakorlóját.¹⁷

¹⁷ HERKE 2019: 9.

A büntetés-végrehajtás telítettségi mutatóinak változása

A pandémia előtti időszak

A büntetés-végrehajtási intézetek telítettségével kapcsolatosan elmondható, hogy azokra hatással csak bizonyos keretek között és bizonyos szintig képes befolyással lenni önmagában a bv. szervezet. Az esetlegesen növekvő fogvatartotti létszámhoz kénytelen adaptálódni a létszámnövekedés esetén új férőhelyek kialakításával. Ezáltal az átlagos telítettségi érték a férőhelyek alakulásából (férőhelybővítések, férőhelyátalakítások) fakad. Azonban magát a fogvatartotti létszámot legkevésbé a bv. szervezet alakítja, azok hirtelen és/vagy drasztikus növekedése, csökkenése elsősorban a büntető törvénykezés, az aktuális büntetőpolitika, a nyomozó hatóságok és a bíróságok befolyása alatt áll, amelyek mindenkor a bűncselekmény elkövetőikhez, illetve feltételezett elkövetőikhez próbálnak adaptálódni. A telítettség a bv. intézetekben nemcsak Magyarországon, hanem Európa egyéb országaiban is megoldásra váró probléma volt a múltban. Az elvárásoknak a magyar büntetés-végrehajtás a telítettségkiegyenlítő programjával, ütemezett férőhelybővítési projektekkel kíván eleget tenni. Jelen tanulmány során megpróbálkozunk rávilágítani a pandémia okozta változásokra és azok következményeire¹⁸ oly módon, hogy vizsgáljuk a pandémiát megelőző körülbelül kétéves időtartam létszámváltozásait és a telítettségi mutatók változásait, különös tekintettel a letartóztatotti létszámra, azonban a pontosság és összehasonlíthatóság miatt a teljes fogvatartotti populáció létszámadatainak tükrében.

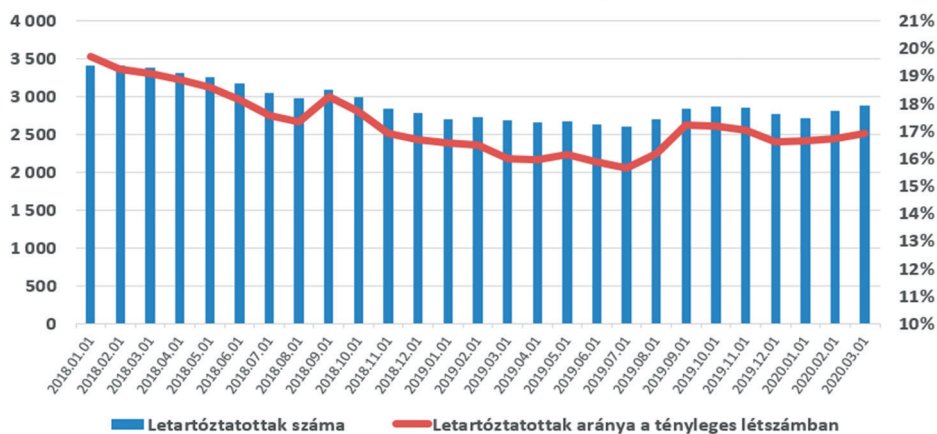
1. ábra: Telítettségi mutatók az elhelyezhető létszám és a ténylegesen jelen levő fogvatartotti létszám alapján 2018–2020

Forrás: BVOP

Az 1. ábrán látható a magyar bv. intézetek összesített, ténylegesen intézetben jelen lévő fogvatartotti létszáma, az intézetekben az elhelyezési norma szerinti

¹⁸ LIPPAI-KACZVINSZKI 2021.

elhelyezhető létszám és a kettő számadat alapján számított telítettségi mutató 2018. január 1-jétől egészen 2020. március 1-jéig. A baloldali függőleges tengely jelel-níti meg a pontos létszámadatokat, míg a jobboldali függőleges tengely a telítettség arányát a vízszintes tengelyen megadott időpontokhoz kapcsolódóan. A függőleges skálázás nem nulláról történik, ezért fontos megemlíteni, hogy a piros és kék adat-tömböket egymáshoz mérten nem méretarányosan ábrázolták, hanem a baloldali tengelyhez igazodnak. A diagramon jól látható, hogy 2018. év elején az intézetekben elhelyezhető létszám 14 011 fő, míg a ténylegesen fogva tartott személyek létszáma 17 273 fő volt a 2018. január 1-jén mért adatokat alapul véve. Ez alapján a telítettség a mintavétel időpontjában 123% volt, ami egyértelműen túltelítettséget mutat, sőt az ábra által felölelt időintervallumban a legmagasabb érték 126%. Ezek alapján a bv. szervezet 2018. január 1-jén 3262 személlyel többet tartott fogva, mint amennyit technikailag az emberi jogok figyelembevételével az európai börtönnormák szerint lehetett volna. Azonban az idő haladtával jól kivehető, hogy a bv. szervezet folyamatos erőfeszítéseket tett a telítettség csökkentése érdekében, hiszen a telítettségi mutató az adatok alapján – ugyan minimálisan ingadozó mértékben – folyamatos csökkenést mutat. Ez elsősorban a tényleges létszám csökkenésének és a bv. szervezet által létrehozott új férőhelyeknek köszönhető. A bv. szervezet 2018. január 1. és 2020. március 1. között 818 férőhelyet hozott létre, a ténylegesen fogva tartott személyek létszáma pedig lassú, de folyamatos csökkenési tendenciát mutatva közel 300 fővel csökkent a vizsgált időszak végére. Ezek alapján a telítettség aránya körül-belül 10%-os permanensnek tűnő csökkenést mutatott nagyjából két év elteltével.

2. ábra: Letartóztatottak száma és százalékos aránya a létszámban

Forrás: BVOP

A fentebb említett időszakban a letartóztatottak számának alakulása is érzékelhető változást mutatott. A legszigorúbb kényszerintézkedés végrehajtása arányaiban a bv. szervezet egészére tekintettel is számottevően megjelenik. A lentebb látható

diagrammal kívánom szemléltetni a letartóztatottak létszámának alakulását és a teljes fogvatartotti létszámhoz viszonyított százalékos arányát, ezzel is szemléltetve, hogy a letartóztatás végrehajtása épp olyan kihívásokkal és feladatokkal teli, mint a jogerős ítéletek végrehajtása. Az előző diagramhoz hasonlóan ez az ábra is a baloldali tengely mentén az adott időpont létszámadatait mutatja meg, míg a jobboldali tengely a teljes fogvatartotti létszámhoz viszonyított százalékos megoszlást.

A 2. ábrán jól látható, hogy az adott időszakban letartóztatott fogvatartottak száma a teljes létszámhoz viszonyítva hasonlóan, szinte egymással arányosan csökken. A vizsgált időszak kezdetén a letartóztatottak létszáma 3401 fő, míg a teljes létszámhoz viszonyított aránya megközelítőleg 19,6%. A csökkenés viszonylag nagyobb mértékben – a letartóztatottak teljes létszámához viszonyítva –, kisebb-nagyobb változásokkal, a vizsgált időtartam végére folyamatosnak tekinthető. 2020. március 1-jére a letartóztatottak aránya a teljes fogvatartotti létszámhoz viszonyítva 16,9%-ra csökken, 2871 főre. Létszám szerint 530 fővel lett kevesebb, míg a korábban említett összlétszám mindössze körülbelül 300 fővel. Ebből egyértelműen következtethető, hogy az elítéltek és az elzárást töltő fogvatartottak aránya növekedett a teljes fogvatartotti létszámhoz viszonyítva. A következő alfejezetben vizsgált időszakhoz való komplex összehasonlítás érdekében megemlítendő, hogy 2018. január 1-jén az elítéltek 78,4%-át, míg az elzárást töltő fogvatartottak aránya nagyjából 2%-át teszik ki a teljes fogvatartotti populációnak.

Az arány 2020. március 1-jére már növekedést mutatott az elzárást töltő fogvatartottak számának javára, ami a következő, 1. táblázatban foglaltak szerint alakult a vizsgált időintervallumban.

1. táblázat: Létszámadatok 2018. január 1. – 2020. március 1.

Vizsgált időszak	Elítéltek	Letartóztatottak	Elzárást töltő ftt.	Elítéltek	Letartóztatottak	Elzárást töltő ftt.
	létszáma (fő)			aránya (%)		
2018. 01. 01.	13 559	3401	358	78,4	19,6	2,0
2018. 07. 01.	13 831	3040	523	79,7	17,3	3,0
2019. 01. 01.	13 208	2694	386	80,3	17,3	2,4
2019. 05. 01.	13 359	2670	555	80,5	16,1	3,4
2019. 10. 01.	13 270	2857	507	79,8	17,2	3,0
2020. 03. 01.	13 451	2871	661	79,2	16,9	3,9

Forrás: BVOP

Az adatok az adott időpontok számait tükrözik, tehát lehet bizonyos eltérés a számadatokban a nem vizsgált időszakokban, hiszen a bv. szervezet szintjén naponta, akár óránként változhat a pontos létszám, mivel a befogadások és szabadítások száma folyamatosan változó érték. Azonban az éves átlagok tekintetében kialakuló kép is csökkenést mutat, a telítettséget és az összlétszámot is figyelembe véve 2018-at és 2019-et tekintve a *Börtönstatisztikai Szemle 2020-as* kiadását alapul véve. Ahogy

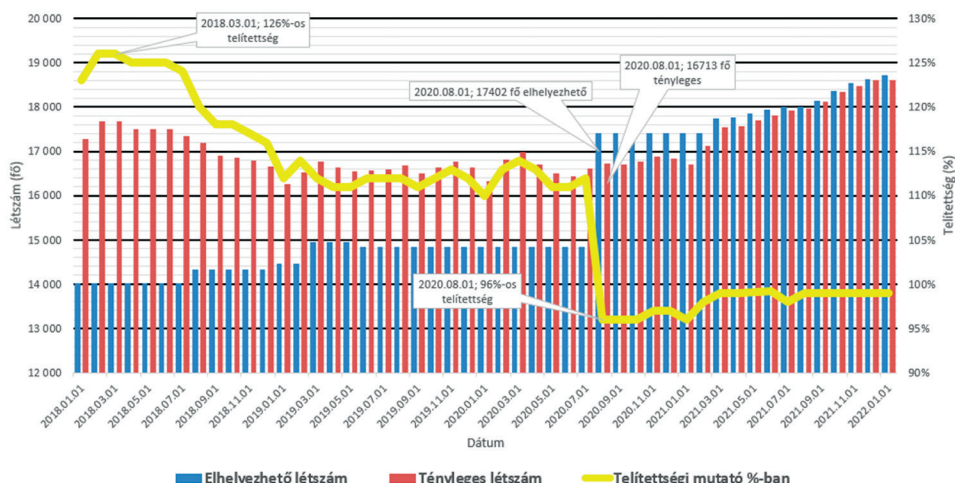
korábban jeleztük, a telítettség körülbelül 10%-kal csökkent a vizsgált időszakban, a fogvatartotti létszám pedig körülbelül – csak a vizsgált napokat figyelembe véve – 300 fővel, de éves átlagot tekintve körülbelül 600 fővel. Az elítéltek, letartóztatottak és az elzárást töltő fogvatartottak számának eloszlása a fogvatartotti populációban folyamatos változást mutat. A táblázat alapján a letartóztatottak aránya – ahogy száma is – csökkenést, míg az elzárást töltő fogvatartottak száma és a fogvatartotti összlétszámhoz viszonyított aránya növekedést mutat. Az elzárást töltő fogvatartottak létszáma közel megduplázódott a körülbelül kétéves, vizsgált időintervallum végére.

A létszámadatokat figyelembe véve folyamatos, permanens létszámmérséklődés volt remélhető, amelyhez a letartóztatottak számának alakulása – csökkenése – járult hozzá elsősorban. A számok alapján a letartóztatás jogintézményének tekintetében – mint legszigorúbb bírói engedélyes kényszerintézkedés – a kialakult csökkenés alapján várható volt, hogy a jogintézményt az elvárásoknak megfelelően alkalmazták, és a jövőben még jobban realizálódik a letartóztatottak számának fogyatkozása.

A pandémia alatti időszak

Az előbb tárgyalt időintervallumot figyelembe véve várható volt, hogy a következő vizsgált időszakban, amely 2020. április 1-jétől egészen 2022. január 1-jéig bezárólag tartott, további létszámcsökkenés várható, emellett a telítettségi mutatók „egészséges” – 100% alatti – szintre redukálása is reálisnak látszott. A telítettség alakulását – ahogy korábban már említettük – a bv. szervezet és a büntető törvénykezés, az aktuális büntetőpolitika, a nyomozó hatóságok és a bíróságok befolyásolják. A bv. szervezet férőhelyek növelésével – átalakításával és létrehozásával – képes szabályozni a túlszűfolttságot. A két részre bontott, vizsgált, négy évet felölelő időszakban a bv. szervezet több ütemben, kisebb-nagyobb mértékben hozott létre, illetve alakított át férőhelyeket a túlszűfolttság csökkenésére. A legnagyobb áttörést a telítettség mutatóinak mérséklése érdekében a 2020-as új férőhelyek kialakítása jelentette, amely férőhelybővítés viszonylag rövid idő alatt megszüntette a túltelítettséget. Az említett időszakban a büntetés-végrehajtási szervezet 2750 új férőhelyet hozott létre az ország 10 büntetés-végrehajtási intézetében. 2020. július 1-jéhez képest 2020. augusztus 1-jére ugrásszerűen szűnt meg a túltelítettség.

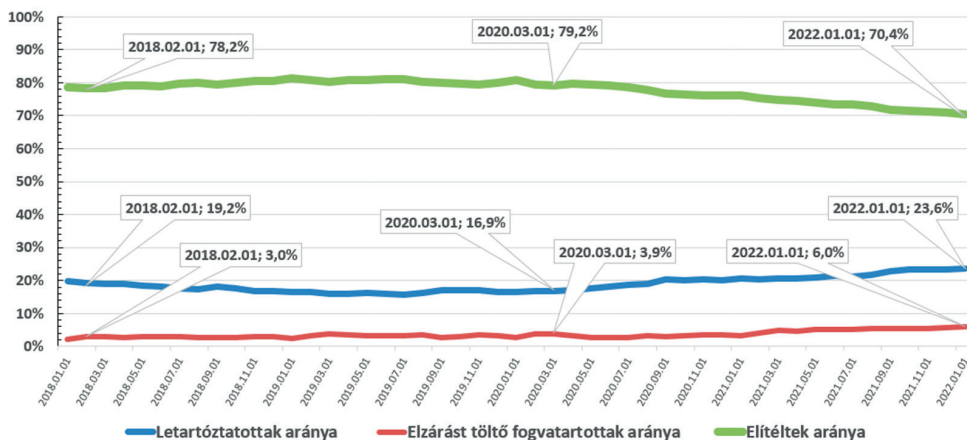
A 3. ábrán teljes képet kaphatunk a létszám alakulásáról 2018. január 1. és 2022. január 1. között. A baloldali függőleges tengelyen a létszámadatokat és a férőhelyek számát (fő) jeleníti meg (piros, kék adattömb), míg a jobboldali tengelyhez igazodva a telítettségi mutató (sárga vonal) látható százalékos megoszlásban. Jól megfigyelhető, hogy a kék adattömb által jelzett férőhelyek száma folyamatos emelkedést mutat, és az is, hogy 2020 júliusáról 2020 augusztusára egy csapásra megszűnt a túltelítettség.

3. ábra: Telítettségi mutató az elhelyezhető és ténylegesen jelen levő fogvatartotti létszám alapján

Forrás: BVOP

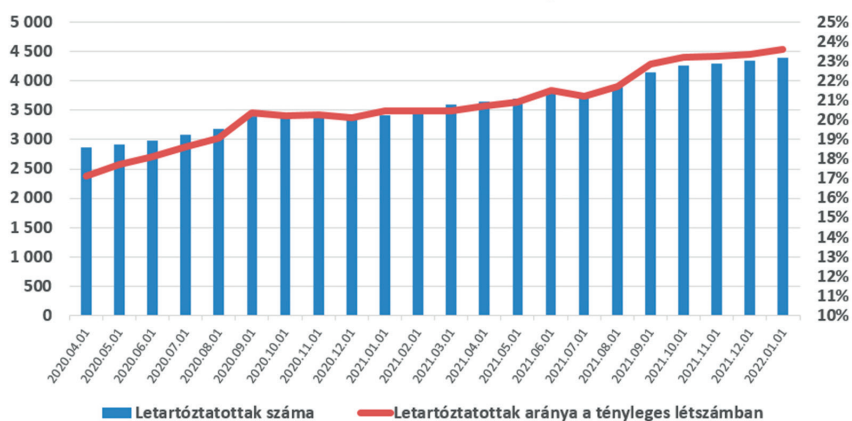
A vizsgált időszak legnagyobb arányú telítettsége 2018 márciusára tehető, míg a legalacsonyabb a 2020. júliusi férőhelybővítést követően tapasztalható. A 96%-os telítettség 16 713 fő ténylegesen fogva tartott személyt jelent a 17 402 fő elhelyezését lehetővé tevő intézeti férőhelyek mellett. Ezt követően a fogvatartotti létszám pár hónapig nem mutat szignifikáns változást, azonban 2021. január 1-jét követően konstans emelkedés történik, amely létszámnövekedés vége egyelőre nem látszik realizálódni. 2022. január 1-jén az intézetek összesített befogadóképessége 18 713 fő fogvatartott elhelyezésére elegendő, a tényleges létszámuk pedig 18 608 fő, amely 99%-nál több, de még éppen 100% alatti telítettséget jelent. A bv. szervezet, hogy a túlszűfolttságot elkerülje, folyamatosan kénytelen férőhelyeket kialakítani, hiszen a fogvatartotti létszám növekedéséhez másképp nem képes adaptálódni. Az elítéltek száma nem mutatott jelentős, kiemelkedő változást. Az elzárást töltő fogvatartottak létszámában viszont növekedés volt látható, ami a teljes fogvatartotti létszámában nem tűnhet meghatározónak, azonban számuk az előzőleg vizsgált időszak végére közel a kétszeresére emelkedett. Az előző ábrán (3. ábra) látható növekvő tendenciát mutató fogvatartotti létszám változásával kapcsolatban elmondható, hogy a fogvatartotti populáció összetétele jelentős, mérhető változást indukált, ami legjobban a következő ábrán figyelhető meg. A 4. ábrán látható 2018. január 1-jétől 2022. január 1-jéig vizsgált időintervallumban jelentős változás következett be a fogva tartás jogi jellegét illetően.

4. ábra: Fogvatartotti létszám eloszlása 2018. január 1. – 2022. január 1.

Forrás: BVOP

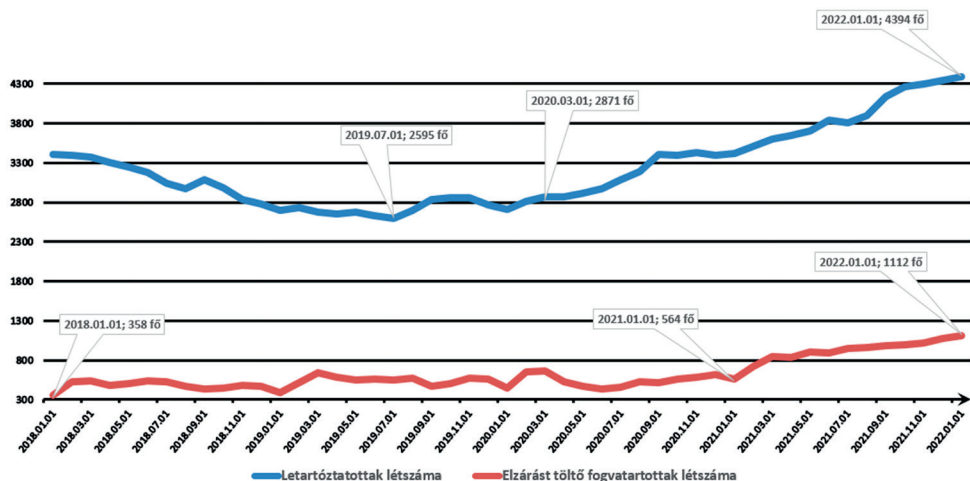
A fogvatartotti létszám eloszlása változáson ment keresztül. 2018. év elején az arányok körülbelül 78,2% elítélt, 19,2% letartóztatott és 3% elzárást töltő fogvatartott, míg a 2022. év elején vett mintában az arány jelentősen eltérő (lásd 5. ábra). A teljes fogvatartotti populációban az elítéltek aránya már csak 70,4%-ot tesz ki, míg a letartóztatottak 23,6%-ot, az elzárást töltő fogvatartottak pedig 6%-ot. Az eloszlás tekintetében a letartóztatottak aránya közel 5%-kal, az elzárást töltő fogvatartottak aránya pedig 3%-kal emelkedett.

5. ábra: Letartóztatottak száma és százalékos aránya a létszámban 2020. április 1. – 2022. január 1.

Forrás: BVOP

A teljes fogvatartotti populáció létszáma folyamatos emelkedést mutat, amelynek arányaiból következtethető, hogy a növekedés fő okozója és befolyásolója a letartóztatások emelkedése és az elzárások számának megemelkedése egyaránt. A kimagasló változás számszerűen végigkövethető, a baloldali tengelyen a létszámot (fő) jeleníti meg a vízszintes tengelyen jelzett időintervallumban. A változás jelentős, ami kiemelkedő hatást gyakorol a teljes fogvatartotti létszámra.

6. ábra: Letartóztatott és elzárást töltő fogvatartottak létszámának alakulása 2018. január 1. – 2022. január 1.

Forrás: BVOP

A statisztikai adatok alapján jól megfigyelhető (6. ábra), hogy a vizsgált időszak kezdetén a letartóztatottak létszáma körülbelül 3400 főre tehető, míg az elzárást töltő fogvatartottak száma 358 főre. A korábbi években mért csökkenés a letartóztatás tekintetében megszűnt, és szignifikáns emelkedésbe fordult át, míg az elzárás tekintetében a növekedés továbbra is folyamatos. Az elzárást töltő fogvatartottak létszáma közel a háromszorosára, 1112 főre nőtt, a letartóztatottak létszáma pedig közel 1,3-szorosára, 4394 főre 2018. év elejéhez képest. A 2020 márciusában mért adatokhoz viszonyítva a letartóztatottak létszáma majdnem másfélszeresére nőtt, így a várt további csökkenés nem következett be. Sőt, a teljes fogvatartotti létszám növekedéséhez is a letartóztatottak és az elzárást töltő fogvatartottak létszáma tekinthető indikátornak, hiszen az elítéltek létszáma egyáltalán nem nőtt, hanem csökkent a 2018. év elején mért adatokhoz képest.

2. táblázat: Létszámadatok 2018. január 1. – 2022. január 1.

Vizsgált időszak	elítéltek	letart.	elzár.	elit.	letart.	elzár.	összlétszám (fő)
	létszáma (fő)			aránya (%)			
2018. 01. 01.	13 559	3401	358	78,4	19,6	2,0	17 273
2019. 01. 01.	13 208	2694	386	80,3	17,3	2,4	16 265
2020. 01. 01.	13 163	2713	443	80,7	16,6	2,7	16 319
2021. 01. 01.	12 718	2670	564	76,1	20,5	3,4	16 704
2022. 01. 01.	13 110	4394	1112	70,4	23,6	6,0	18 616

Forrás: BVOP

A 2. táblázat adataiban jól megfigyelhető az összefüggés az összlétszám, a letartóztatotti és az elzárást töltő fogvatartotti létszám tekintetében. Az összlétszám alakulásáért ezen, mondhatni rövid időszakot vizsgálva egyértelműen azok felelősek, hiszen a letartóztatottak 2018. év elején és 2022. év elején mért adatainak különbsége és ugyanezen időpontokban mért elzárást töltő fogvatartotti létszám különbsége együttesen, hozzávetőlegesen megegyezik a vizsgált időszakokban a teljes fogvatartotti populáció különbségével.

Zárógondolatok

A büntetőtörvény megszegését megállapítani, valaki jogi felelősségét kimondani kizárólag a bíróság jogosult, azonban a megállapításához szüksége van a büntetőeljárás-jogra és a nyomozó hatóságokra. A büntetőeljárás során szükségszerű a legalizált kényszerintézkedések alkalmazása, amelyek az állampolgári jogok korlátozását teszik lehetővé az eljáró hatóságok részére, ezeket nevezzük kényszerintézkedéseknek. A kényszerintézkedések egyik csoportja a bírói engedélyes kényszerintézkedések, amelyek közül a legszigorúbb a letartóztatás. A letartóztatás foganatosítása a Büntetés-végrehajtási Szervezet feladatrendszerében fontos szerepet tölt be, hiszen viszonylag magas a letartóztatottak aránya a teljes fogvatartotti populációhoz viszonyítva, és a velük kapcsolatos feladatok száma is magas és összetett. Az arányuk és a létszámuk is – kisebb-nagyobb ingadozással – napjainkig folyamatos emelkedést mutat, ezáltal gyakorolva jelentős hatást az intézetek telítettségére. Ugyan a Büntetés-végrehajtási Szervezet mindent megtesz a túlszűfolttság elkerülése érdekében, és az elmúlt másfél év adatait tekintve elhárította azt, de a büntetőeljárás során alkalmazott legszigorúbb kényszerintézkedés komoly kihívások elé állítja, hiszen a letartóztatottak számának folyamatos növekedése férőhelyek bővítésére, létrehozására kényszeríti. Emellett kiemelkedően nőtt az elzárást töltő fogvatartottak száma és aránya is.

IRODALOMJEGYZÉK

- BÁNÁTI János – BELEGI József – BELOVICS Ervin – ERDEI Árpád – FARKAS Ákos – KÓNIA István (2018): *A büntetőeljárás törvény magyarázata*. Budapest: HVG-ORAC.
- FANTOLY Zsannett – BUDAHÁZI Árpád (2019): *Büntető eljárásjogi ismeretek I*. Budapest: Dialóg Campus.
- FARKAS Ákos – RÓTH Erika (2000): *Előadások a büntető eljárási jog köréből*. Miskolc: Biber. Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja. 169–174. Online: www.pecshor.hu/periodika/XIX/sivado.pdf
- HERKE Csongor (2019): A letartóztatás fogatosítása az új büntetőeljárás törvény tükrében. *Börtönügyi Szemle*, 38(3), 5–16.
- LIPPAI Zsolt (2021): A Büntetés-végrehajtási Szervezet fegyveres biztonsági őrsege. *Magyar Rendészet*, 21(3), 29–42. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2021.3.2>
- LIPPAI Zsolt – KACZVINSZKI Blanka (2021): A „másképp lesz holnap” ígérete. *Belügyi Szemle*, 69(2), 93–104. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2021.2.5>
- NYITRAI Endre (2018): Az interoperabilitási e-nyomozás alapjai. *Belügyi Szemle*, 66(10), 108–121. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.10.7>
- NYITRAI Endre (2021): A sorozat-bűncselekmények nyomozásának metodikája. *Belügyi Szemle*, 69(2), 31–47. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2021.2.2>
- SIVADÓ Máté (2017): Pozitív tendenciák az új pszichoaktív szerek ügyében?! In GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Szent Lászlótól a modernkori magyar rendészettudományig*. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság
- SIVADÓ Máté – LÉSZKÓ Éva (2018): Beszámoló egy kerekasztal beszélgetésről. In CZENE-POLGÁR Viktória – ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSKY Ágnes (szerk.): *Innováció, elektronizáció, tudásmedzsment*. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozat. 305–314.
- TÓTH Mihály (1999): *Vázlatok és szemelvények a büntető eljárásjog tanulmányozásához*. Budapest: Pázmány Péter Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Kar.
- TÓTH Mihály (2001): *A magyar büntetőeljárás az Alkotmánybíróság és az európai emberi jogi ítélkezés tükrében*. Budapest: KJK-KERSZÖV.
- ÜRMÖSNÉ SIMON Gabriella (2019): Amazing Penal Institutions and the Dwelling Circumstances of the Inmates. *Internal Security*, 11(2), 179–190. Online: <https://doi.org/10.5604/01.3001.0013.8303>

ABSTRACT

Trends in the Number of Arrests in the Pandemic in the Security and Environmental Awareness Dimension

Orsolya CZENCZER

The prison organisation is a state armed law enforcement agency that performs unique, specific tasks defined in a separate law. Basically, we can think of the penitentiary organisation as the ultimate enforcer of the state's criminal law needs, its main profile is the execution of prison sentences. However, it performs a much more colourful and multifaceted task. It is also responsible, among other things, for the execution - or more precisely, the execution - of arrests resulting from criminal proceedings, which are the most serious restrictions on personal liberty, a coercive measure under criminal procedure law, subject to judicial authorisation.

CZENCZER Orsolya: A letartóztatotti létszám alakulása a pandémia időszakában a biztonság...

In this study, we examine the impact of the pandemic on arrest trends in domestic prison institutions and the long-term impact on occupancy rates in the number of detainees arrested.

Keywords: *arrest, pandemic, overcrowding, prisons, statistics*